

ємств, залізничного і водного транспорту та засобів зв'язку північної частини Буковини». Уся земля з її надрами, лісами і водами з 28.06.1940 р. переходила у власність СРСР. РНК УРСР було доручено здійснити заходи про передачу землі селянам у безстрокове і безкоштовне користування. Проте невдовзі почалася колективізація с/г.

1 вересня 1940 р. у Чернівцях створено обласне управління НКВС, а в лютому 1941 р. на його базі окремі управління НКДБ і НКВС по Чернівецькій області (ДАЧО, ф. 1, оп.1, спр. 49, арк. 8).

З метою тотального контролю за населенням була проведена паспортизація буковинців. Так, згідно наказу НКВС від 25.11.1940 р. було паспортизовано 183 тис 456 осіб (Білас І. Репресивно-каральна система на Україні. 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. – К., 1994. – Кн. 2, с. 124).

Навесні 1941 р., за вказівкою НКВС СРСР, у Чернівцях були створені позасудові органи – «опертрійки», за постановами яких 10-13.06.1941 р. у прикордонних з Румунією районах були здійснені масові арешти т. зв. «соціально-опасных элементов». У цілому, з північної Буковини та Герцаївського цинуту було депортовано 300 тис осіб (Hausleiter M. Die Rumänisierung der Bukowina. – München, 2001, с. 361). Кульмінацією репресій став розстріл політичних в'язнів чернівецької і хотинської в'язниці.

Отже, наприкінці червня 1940 р. вдруге постало питання територіальної приналежності Буковини. Північна частина цього краю була приєднана до СРСР в результаті проведеної військової операції. У приєднаному краї відбулася різка зміна політико-правового, суспільного та соціально-економічного укладу з відповідним ідеологічним супроводом.

Остапенко Т. О.

Національний університет «Одеська юридична академія», асистент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ-ГЕТЬМАНЩИНИ В РАДЯНСЬКІЙ ТА СУЧАСНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Значний вклад у вивчення пам'яток права України-Гетьманщини у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст. внесли радянські дослідники. Особливий внесок зробив М. Василенко. Перу вченого належить ряд досліджень, виданих до 1917 р., але найбільшою його заслугою є публікація матеріалів до історії України-Гетьманщини та українського права XVII – XVIII ст. ст. в післяжовтневий період. Дослідження, які розпочав М. Василенко, ще не закінчено. Він зібрав і видав лише частину важливих пам'яток матеріального і процесуального права. Оpubлікований вченим матеріал вартий уваги, але вчений не надав його наукового аналізу.

Ряд радянських дослідників займалися вивченням Статутів Великого князівства Литовського, магдебурзького права, звичаєвого права, а також деякими законодавчими актами окремих гетьманів, однак процесуальному праву і безпосередньо судочинству певний час належної уваги не приділялося. З 1930 по 1958 р. включно не з'явилося

жодної праці українських радянських авторів, присвяченої питанням права України-Гетьманщини у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст. Тільки пізніше було опубліковано окремі статті і монографії. Здебільшого в них розглядається історія виникнення і загальний зміст «Прав, за якими судиться малоросійський народ», а в деяких надається характеристика цієї пам'ятки права. Серед досліджень науковий інтерес являє собою робота В. Месяца з історії кодифікації права в Україні у першій половині XVIII ст. Дослідник відшукав оригінал «Прав, за якими судиться малоросійський народ», а також інші матеріали кодифікації, що дозволило йому глибше вивчити цю пам'ятку права, дослідити джерела, тобто ті збірки права, з яких взято ряд норм до «Прав, за якими судиться малоросійський народ», розкрити їх зміст, надати їм характеристику. Вчений з'ясував весь хід кодифікації, показав причини кодифікації права в Україні. Щоправда, у праці цього вченого зовсім мало уваги приділено питанням процесуального права.

Питання кодифікації права в Україні-Гетьманщині у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст. досліджував також А. Ткач, який розглядав не тільки «Права, за якими судиться малоросійський народ», але й усі інші пам'ятки права, що з'явилися пізніше. Крім того, він опублікував розвідку про «Екстракт малороссийских прав», складений в 1767 р. О. Безбородьком.

Важливий внесок у вивчення пам'яток права України-Гетьманщини у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст. зробили сучасні дослідники. Серед них, у першу чергу, слід виокремити П. Музиченка, дослідження якого присвячені проблемі застосування магдебурзького права на українських землях в указаний часовий період, застосуванню правових норм Статутів Великого князівства Литовського як джерел права України-Гетьманщини у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст. Монографічне дослідження М. М. Кобилецького присвячено ролі та місцю магдебурзького права у формуванні правової системи України-Гетьманщини.

Вивченню найбільш важливих інститутів та галузей права України-Гетьманщини присвятили свої праці такі вчені як А. Рогожин, І. Бойко, В. Чехович, С. Ковальова, Н. Домлатова та ін. Серед основних проблем, яким присвячені праці вказаних вчених, слід виділити: проблему права власності, як інституту цивільного права Гетьманщини, проблему застосування норм процесуального права судовими органами, проблему розвитку зобов'язального права та засоби забезпечення виконання зобов'язань, суд та судочинство в українських землях тощо.

Значний внесок у вивчення правової системи України-Гетьманщини зробили автори низки дисертаційних досліджень у цій сфері: І. Бойко, О. Биркович, О. Волощенко та ін. Найбільш цікавим видається дослідження, здійснене І. Бойко, яке стосується розвитку цивільного права та його регламентації за «Правами, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. У своїй праці І. Бойко намагається охарактеризувати основні інститути та норми цивільного права Гетьманщини, закріплені у Кодексі 1743 р. (так автор називав збір «Права, за якими судиться малоросійський народ»), практику їх застосування у процесі регулювання відповідних суспільних відносин, а також проаналізувати причини та умови укладання цієї пам'ятки права, визначити місце і роль цивільного права Гетьманщини за Кодексом 1743 р. в історичному контексті розвитку українського права.

О. Биркович у своїй дисертації «Судова система української держави (Гетьманщини) 1648 – 1657 рр.» з'ясовує суспільно-політичні умови, в яких відбувався процес становлення судової системи Гетьманщини, визначає політичні та ідеологічні чинники, які впливали на її формування, показує вплив досягнень української суспільно-політичної та державно-правової думки на становлення системи судочинства тощо.

Серед сучасних напрямків дослідження правової системи України-Гетьманщини можна виокремити праці вчених Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України – І. Усенка, І. Музики, К. Віслобокова та ін. Це, насамперед, наукова праця, присвячена аналізу правового звичаю як джерела права України-Гетьманщини. У ній детально характеризуються роль та значення цього джерела права у формуванні та розвитку правової системи, аналізуються точки зору різних учених стосовно позитивного та негативного впливу звичаєвого права на правотворчі процеси в Україні-Гетьманщині.

Важливе місце в сучасній історіографії досліджуваної теми належить ученим, які займаються аналізом окремих джерел права цього періоду та дослідженням найбільш важливих галузей та інститутів права України-Гетьманщини. Фундаментальне дослідження інституту права власності, у тому числі України-Гетьманщини, було зроблено В.Є. Рубаником.

Колосова О. О.

*Черкаський факультет Національного університету «Одеська юридична академія»,
викладач кафедри спеціально-правових дисциплін*

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Прийшовши до влади в березні 1917 р., уряд Української Центральної Ради зіткнувся з низкою проблем, які потребували негайного вирішення. Серед них було і подолання безробіття, яке в післявоєнних умовах набуло великих масштабів. Тому для боротьби з цим явищем урядом було розроблено і впроваджено у життя ряд заходів.

Так, із протоколу засідання Малої ради (далі – МР) від 2 березня 1918 р. (у м. Житомирі) дізнаємося про ухвалення тимчасового статуту громадських робіт (ЦДАВО України, ф. 3266, оп. 1, спр. 4,12 арк., 1-1зв.), які передбачалося створити з метою боротьби з постійно зростаючим безробіттям, а також – заради доцільного використання вільних робочих рук. Для цього при Міністерстві праці передбачалося створити, на чолі з міністром праці або його заступником, Раду з організації необхідних громадських робіт. До ради входили з правом вирішального голосу представники (по одному від кожного) таких міністерств: праці, торгівлі й промисловості, продовольчих справ, земельних справ, військового, морського, шляхів, фінансів. Від організацій: Центрального союзу професійних робітничих спілок – три, Центрального комітету рад робітничих депутатів – один, Центрального комітету селянської спілки – три, Центрального союзу кооперативів – один (ЦДАВО України, ф. 3266, оп. 1, спр. 4,12 арк., 1).